

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ PONIZANJA, IZ HLAPČEVSTVA, IZ SRAMOTE IN BEDE SE BO VZDIGNIL NAŠ NAROD V NOVO, SVETLO ŽIVLJENJE, OČIŠČEN IN POMLAJEN, VREDEN ČLAN V DRUŽINI NARODOV, OČIŠČENIH IN POMLAJENIH.

Ivan Cankar

LETNIK III.

CELOVEC, V SREDO 12. V. 1948.

ŠTEV. 29 (122)

Partizanski grobovi - mejniki naše zemlje

Kakor Rožani zadnji četrtek v Št. Jakobu, tako so se to nedeljo zbrali Gorjanci na partizanski spominski slavnosti v Vrbi. Z vseh krajev naših Gur so prihajali ljudje, da se na grobu šestih partizanov, na katerega je Zveza bivših partizanov Slovenske Koroške postavila marmornat kamen, poklonijo spominu borcev za svobodo Slovenske Koroške. Po žalostinki, ki so jo zapeli škofiški pevci pod vodstvom tov. Umeka, je otvoril svečanost predsednik beljaškega okrajnega odbora OF tov. Jaka Reichmann. V svojih otvoritvenih besedah je med drugim dejal: »Tudi ti naši tovariši v tem grobu so postali mučeniki za našo boljšo bodočnost in svobodo. V hvaležen in trajen spomin jim odkrivamo danes spomenik, da bo tudi poznejšim rodovom pričal, kje povsod je doprinašal slovenski narod žrtve za svoj obstoj in za ohranitev svoje grude.

Cerkvena oblast je pristojnemu župniku prepovedala, da blagoslovi, kakor je to običajna navada med našim ljudstvom, nagrobni spomenik. Z razočaranjem moramo ugotoviti, da nas preganja in prezira tudi cerkvena oblast samo zaradi tega, ker smo Slovenci, ker zahtevamo zase to, kar je naše, ker spoštujemo božje zapovedi, »spoštuj očeta in mater«, ker branimo svojo zemljo. Številni so dokazi nestrpnega sovraštva tudi od te strani. V cerkvi naj bi bila samo ljubezen, ne bi smelo biti preziranja in nasprotstva, toda menda tudi tu ni več prostora za nas in našo besedo.

V letih 1919/20 nam je dobro poznana »Volkswehr« ropala in oskrnjevala naše cerkve, morila naše ljudi. Profesor veronauka dr. Jäger pa je na skočidolskem pokopališču leta 1919 pri pokopu nekega volkswehrovca v mašni obleki blagoslovljenem grobu dobesedno izjavil: »Kri naših sinov kliče k nebu po maščevanju! Mi ne zahtevamo maščevanja, temveč našo pravico. Izzivalno pa na dan 10. oktobra celovski ordinariat uprizarja javno molitev za ohranitev in potrditev največje krivice na Koroškem, da Slovenci nikdar ne bi prišli do svoje pravice, da Slovenska Koroška nikdar ne bi bila priključena k materinski državi.«

Kraju in svečanosti primerno je z resnim molkom občinstvo poslušalo tova-

riša Reichmanna, na obrazih pa je bilo videti ogorčenje, ker škofijstvo ni dovolilo blagosloviti nagrobnega kamna. Misli vseh so romale nazaj v čas smrti ljubljenih junakov-partizanov, ki so jih nacisti na zverinski način pobili in nato

Svet bo moral priznati plebiscit krvi

Ubrana pesem je ponovno spomnila zbrane na svečanost v čast padlim junakom. Tov. dr. Franci Zwitter je v imenu Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške v slavnostnem govoru med drugim dejal:

»Zbrali smo se na grobu padlih borcev za svobodo, da se ob novo postavljenem spomeniku poklonimo tovarišem - domačinom in tovarišem iz že svobodne domovine, ki počivajo v tem grobu in so dali svoja mlada življenja za svobodo Slovenske Koroške. Hkrati pa se spominjamo tudi vseh ostalih partizanov - junakov, ki počivajo po naših pokopališčih, pa tudi še zunaj po naših gmajnah in hostah, na vznožju Karavank in na obronkih naših planin. Naš spomin danes pa velja tudi še vsem žrtvam prejšnjih desetletij, ki so dali svoja življenja v borbi za svobodo našega ljudstva. Tako se spominjamo danes tudi prošta Limpla, ki je postal žrtev nemške nestrpnosti in se spominjamo neumornega pevca Miheja Habiha, pa preko župnika Poljanca in selskih in kapelskih žrtev tudi vseh znanih in nepoznatih borcev, ki so morali umreti zaradi zvestobe do svojega ljudstva. Vsi ti, kjerkoli počivajo, nam govorijo in nas opominjajo, kakor tale grob in novi spomenik: »Tu počivamo borci za svobodo in Vas opozarjamo: Ni še dosežen cilj, za katerega smo dali življenje, ni še končana borba, pa čeprav je grmenje topov in streljanje

brez vsakega blagoslova zagreblji pod smrekami. In na proslavo dneva zmage nad strašnim fašizmom cerkvena oblast prepoveduje blagosloviti spomenik v čast onim, ki so s svojo žrtvijo pomagali uničiti fašistični nestvor!

pušk prenehalo že danes pred tremi leti!«

Nato je govornik omenil praznik zmage in primerjal današnji čas s tistimi meseci pred tremi leti, ko se je pod težkimi udarci zmagujočih armad rušil hitlerjevski vojni stroj, ko je bilo vsako izmikavanje, kam kdo spada, nemogoče. Danes pa je že komaj spoznati, kdo je prav za prav zmagovalec in kdo premaganec. »Koroški Slovenci«, je dejal dobesedno tov. dr. Franci Zwitter, »smo tedaj v veliki večini takoj vedeli, kje je naše pravo mesto. Ne da bi čakali, kako se bodo stvari zasukale in kam se bo nagnila tehnična, smo se odločili za edino pravilno pot: za borbo proti barbarski, mu naciifaziizmu, za osvoboditev naroda iz sužnosti, za novo demokratično življenje!«

Postali smo partizani in doprinesli svoj delež k skupni zmagi, delež, ki so ga tedaj priznavali vsi, tudi zapadne sile, kar najlepše pričajo besede angleškega generala Moora, šefa angloameriške vojaške misije pri glavnem štabu ob krsti padlega komandanta slovenskih partizanov narodnega heroja generala Rozmana Staneta: »Takah junakov nima vsakdo, take junake ima lahko samo narod, ki ve, zakaj hoče svobodo!«

Toda razmere so se po zmagi spremenile, danes razni mešetarji pozabljajo na naš veliki doprinos in napenjajo svoje

možgane, kako bi nas opeharili za naše s krvjo priborjene pravice. V trdih letih borbe smo koroški Slovenci verovali raznim proglašom in obljubam in se poglivali za našo svobodo v borbo. Kdo bi tedaj mislil, da nam jo bodo po našem velikem doprinosu že po nekaj letih odrekli in nas poskušali izročiti ponovno tistim, ki so stoletja nad nami vršili nasilja? Toda mi se ne smemo plašiti, če so navidezno temne sence obdale obraz svobode, kajti svetloba njenih oči je močnejša od sence. Tu in širom naše koroške zemlje pokopani in vsi, ki so dali svoja življenja za svobodo, nas niso rešili samo včerajšnje teme ampak tudi jutrišnje: oni so nam priborili pravico do svobode!

Naši partizani so na mesto lažnivega plebiscita papirnatih listkov postavili življenjsko resnični plebiscit krvi, ki ga bo moral priznati svet! Zato se ne dajmo begati od onih ljudi, ki so se že kar predali misli, da partizanov ni več, da ni več ljudstva, ki je stalo v borbi en sam partizan. Tu na grobu padlih junakov jim odgovarjamo, da se motijo! Ne bodo nas oplašile grožnje »s pestmi« in ne one s »paragrafi«, kajti naša borba je pravična in svoboda je sveta pravica vsakega ljudstva! Nismo se bali v borbi z orožjem in zato se tudi nikogar ne bojimo v borbi brez orožja! Zato pa tudi tu ob grobu padlih partizanov odločno protestiramo proti klevetanju naše narodnoosvobodilne borbe in naših partizanov, proti neupoštevanju našega velikega doprinosa v borbi proti fašizmu k skupni zmagi in slovesno izjavljamo: nočemo mešetarjenja z našo svobodo, za katero je dalo toliko naših partizanov življenje! Spomeniki, ki jih postavljamo v njihovo čast, niso mrtvi kamni, ampak so vidni mejniki naše zemlje.

Naša stvar je pravična

Pod tem naslovom prinaša »Slovenski poročevalec«, glasilo Osvobodilne fronte Slovenije, uvodnik, ki obravnava londonska pogajanja za sklenitev avstrijske državne pogodbe. V uvodniku pravi:

Na zasedanju namestnikov zunanjih ministrov v Londonu je jugoslovanska delegacija z dr. Alešem Beblerjem na čelu v imenu vlade FLRJ in s tem v imenu vseh narodov Jugoslavije predložila spomenico, ki navaja zahteve naše države v zvezi z mirovno pogodbo o Avstriji. Šef jugoslovanske delegacije je nato tudi ustno pred namestniki zunanjih ministrov pojasnil stališče Jugoslavije. Jugoslovanske zahteve so v glavnem dveh vrst — ozemeljske in gospodarske. Jugoslavija vztraja na zahtevi, da se ji priključi ozemlje Slovenske Koroške ter zahteva od Avstrije povračilo vojne škode v znesku 150 milijonov dolarjev. Pri ozemeljskih zahtevah do Avstrije je Jugoslavija, da bi s svoje strani še enkrat poudarila svojo težnjo po sporazumni rešitvi vprašanja Slovenske Koroške, v smislu zahtevam namestnikov zunanjih ministrov, predložila nove predloge o bodoči jugoslovanski - avstrijski meji. Tak sklep, ki pušča izven Jugoslavije precejšen del slovenskega narodnega ozemlja z Ziljsko dolino in Beljakom, je sprejela jugoslovanska vlada zato, da bi še enkrat pokazala globoko željo po miru s sosedno državo Avstrijo in po mirni ureditvi vseh vprašanj sploh. Nova meja, ki pušča v Avstriji okoli 85.000

Gradiščanskih Hrvatov in Slovencev, Jugoslaviji pa daje okoli 45.000 Avstrijcev, seveda ne pomeni, da bi bile prvotne zahteve Jugoslavije neupravičene ali pretirane. Jugoslovanske zahteve so podprte z neizpodbitnimi dokazi, ki so znani vsemu svetu. Eden najmočnejših argumentov je oborožena borba koroških Slovencev v protihitlerjevski vojni, prelita kri koroških partizanov, ki so padli, da bi koroški Slovenci lahko svobodno živeli v novi Jugoslaviji. Toda nova Jugoslavija hoče s svoje strani storiti vse, da bi omogočila sporazumno rešitev v vprašanju Avstrije ter tako prispevala svoj delež stvari miru. To je že druga velika žrtev, ki jo stvari miru Jugoslavija prispeva.

Kako da doslej še ni prišlo do rešitve problema koroških Slovencev, je točno označil dr. Bebler v svojem govoru pred namestniki zunanjih ministrov, ko je izjavil, da so »brez dvoma za to odgovorni tisti predstavniki tu zastopanih vlad, ki nasprotujejo pravičnim in popolnoma utemeljenim zahtevam jugoslovanskega zaveznika in podpirajo stremeljenja Avstrije, ki so očitno prežeta s pangermanskim duhom.« Dejstvo, da zapadne vlesile tako trdovratno odklanjajo več kot upravičene zahteve Jugoslavije, nam govori o tesni povezanosti interesov angloameriških imperialistov in njihovih avstrijskih lakajev. Slabo zakrinkane imperialistične želje v pogledu Avstrije zelo hrupno izraža nazadnjaški tisk, ki

je v službi sovražnikov miru. Nagla sklenitev mirovne pogodbe z Avstrijo ni v interesu imperialistov, kajti potem bi morali umakniti svoje čete iz Avstrije, s čimer bi bila znatno oslabljena žarišča napadalnosti.

Imperialistična taktika je bila v odnosu do vprašanja koroških Slovencev vseskozi sovražna, zato ni čuda, da so jo v svoji praksi v celoti ohranili tudi avstrijski in koroški politiki. Avstrijska uradna politika hoče tudi sedaj v Londonu s prozornimi lažmi in brezprimer- nim hinavstvom zakriti krvave roke svojih nosilcev. Avstrijski zunanji minister Gruber pa kot agent wallstreetskih magnatov v Londonu po zgledu svojih nacističnih prednikov predrzno vpije, da so jugoslovanske zahteve »nezaslišane«.

Koroških Slovencev in sploh jugoslovanskih narodov naj avstrijski zunanji minister v zvezi z »nezaslišanimi zahtevami« ne omenja. Koroške Slovence in vse jugoslovanske narode lahko avstrijski zunanji minister omenja le v zvezi z resnično nezaslišanimi krivicami in zločini, ki so jih Avstrija in Avstrijci prizadejali koroškim Slovincem, Jugoslaviji in narodom Jugoslavije. Samo v tej zvezi bi lahko dr. Gruber in avstrijski politiki omenjali jugoslovanske narode in koroške Slovence, ki jim očitajo »veleizdajo« in še grozijo, da jih bodo postavili pred sodišče, brž ko bo Avstrija samostojna. (Nadalj. na 2. strani spodaj.)

Wedenigove grožnje potrjujejo Beblerjeva izvajanja

Pokrajinski odbor Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško je poslal zastopnikom zunanjih ministrov v London sledečo brzojavko:

»Avstrijski zunanji minister dr. Gruber je tajil, da bi avstrijska vlada diskriminirala koroške Slovence. Član avstrijske delegacije Ferdinand Wedenig pa je v svojem govoru 5. maja 1948 v Celovcu uradno kot koroški deželni glavar grozil koroškim Slovincem z nasiljem in hujskal na vojno. S tem so potrjena izvajanja dr. Beblerja, da so sedanje avstrijske oblasti še bolj sovražno razpoložene proti koroškim Slovincem kakor za časa pred anšlusom in da je treba računati v bodoče s še hujskim preganjanjem.

Vsled tega zahtevamo združitev Slovenske Koroške z Jugoslavijo.«

Da smo si na jasnem

Ob izjavi avstrijskih komunistov o koroškem vprašanju prinaša »Ljudska pravica« naslednji članek:

O vprašanju slovenskega dela Koroške so se predstavniki demokratičnih Avstrijcev izjasnili v glavnem trikrat. Prvič je bilo to leta 1945., ko so zavzele svoje stališče vse tri politične stranke v Avstriji: Avstrijska ljudska stranka, Avstrijska socialistična stranka in Komunistična partija. Takrat je zavzela KP Avstrije stališče narodne samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve. Drugič je bilo to v jeseni 1947, ko je na javnem zborovanju demantiral to stališče Ernest Fischer in se je izjavil proti temu, da bi se kakršen koli del ozemlja v okviru mej Avstrije iz leta 1938, priključil Jugoslaviji. Tretjič pa je v teh dneh, ko razpravljajo namestniki zunanjih ministrov v Londonu o mirovni pogodbi z Avstrijo, izjavil Tschöfenig v imenu komunistične frakcije deželnega zbora, da se strinja z resolucijo deželnega zbora, ki je njegov odgovor na jugoslovanske zahteve in je pri tem dejal, »da so ozemeljske zahteve Jugoslavije nesprijemljive za demokratično Avstrijo«. Z isto tezo so nekateri predstavniki avstrijskih komunistov nastopili tudi na zborovanjih v proslavo 1. maja, praznika mednarod. solidarnosti delovnega ljudstva v boju za mir in ljudsko demokracijo. Na zborovanju v Celovcu je Tschöfenig izjavil: »Mi avstrijski komunisti ... odklanjamo jugoslovanske zahteve. Prepričani smo, da bomo skupno z vsemi naprednimi silami tudi tu v Avstriji priborili svobodo ljudstvu.« Podrobnejše utemeljitve tega stališča niso dali niti govorniki niti je ni dala izjava frakcije v deželnem zboru.

V nasprotju z jasnostjo in z neizpodbitnimi dokazi za upravičenost jugoslovanskih zahtev v naši argumentaciji imamo v omenjenih izjavah avstrijskih komunistov opraviti s priznanjem, da so Slovenci na Koroškem izpostavljeni nacionalnemu zatiranju, s pozivi, naj se pravice Slovencev spoštujejo in s trditvijo, da so prepričani, da bodo tudi v Avstriji izbojevali svobodo ljudstvu. V sedanjih situaciji je tako stališče v praksi zanikanje pravic, ki si jih je ljudstvo Slovenske Koroške že priborilo s svojo borbo, od katerih je najvažnejša dejansko izvedena združitev s Slovenijo v FLR Jugoslaviji. Zanikanje dejstev, ki jih je uresničila protifašistična borba, to pa je danes po vsem svetu linija imperialistov v njihovi borbi proti demokratičnim ljudskim težnjam.

Z izjavo v deželnem zboru se je frakcija s Tschöfenigom na čelu združila z meščanskimi strankami proti zahtevam slovenskega ljudstva na Koroškem in proti zahtevi FLRJ. Vsekakor je to dejstvo, ki bi zahtevalo podrobnejše razjasnitve. V vprašanju, ki je važno za vse progresivne sile, se je komunistična frakcija koroškega deželnega zbora znašla na isti liniji z agenti imperializma v Avstriji in se od njih oddaljila s splošno frazo o prepričanju, da si bo priborilo svobodo tudi ljudstvo Avstrije in da takrat ne bo več nacionalnega zatiranja. Za tako »rešitev« nacionalnega vprašanja veljajo Leninove besede: »Mi moramo ... z druge strani zahtevati osvobodjenje zatiranih narodov, ne s splošnimi napihnjenimi frazami, ne z deklaracijami brez vsebine, ne v obliki »odlaganja« vprašanja do socializma, temveč v jasnem in točno formuliranem političnem programu.« Tschöfenig pa je napravil prav to, odložil je vprašanje nacionalnih pravic Slovencev na Koroškem za čas do zmage delovnega ljudstva v Avstriji.

Koroško vprašanje je postavljeno na dnevni red tedaj in bi se moralo sedaj

NAŠA STVAR JE PRAVIČNA

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Slehnemu človeku, ki mu pravica in demokracija nista prazen zvok, pa je jasno, da danes v Londonu ne gre samo za priključitev Slovenske Koroške k Jugoslaviji, za popravilo hude večstoletne krivice, temveč tudi za to, ali bo potrjena protidemokratska in nacifašizma naklonjena avstrijska politika ali pa bo obsojena kot imperialistična in pustolovska politika, ki ruši mir med narodi. Za to in predvsem za to gre.

odločiti vsaj za neko časovno razdobje. Važnejša od izjav je za to razdobje politična praksa tistih, ki predstavljajo danes progresivne sile v Avstriji. Lenin nas uči, da se moramo pri vsakem ocenjevanju dogodkov direktno in odkrito postaviti na stališče določene družbene skupnosti. S svojim odlaganjem rešitve na čas, ko bodo prevzele oblast v Avstriji progresivne sile, se je v tej knokretini politični situaciji izjavil Tschöfenig v praksi za družbeno skupnost, kakršna vlada danes v Avstriji in proti družbeni skupnosti, ki ima oblast v Jugoslaviji. »Srednje poti ni: načela zmagujejo, ne pa »spravljajo« (J. V. Stalin.)

V sedanjih jasni delitvi sveta v dva tabora, t. j. demokratični in antiimperialistični tabor na eni strani in antidemokratični in imperialistični tabor na drugi strani, je bolj kot kdaj koli doslej za vsakega resničnega demokrata nedvomno, da je vsako demokratično vprašanje rešljivo samo z zmago delovnega ljudstva in da zato vsa ta vprašanja podrejena vprašanju borbe za oblast, borbe za zmago ljudske demokracije. V našem primeru je torej nacionalno vprašanje koroških Slovencev rešljivo samo z zmago ljudske demokracije na tistem ozemlju, ki naseljujejo koroški Slovenci.

To zavest je izražala borba koroških Slovencev v antifašistični koaliciji s Sovjetsko zvezo na čelu, v tej borbi se je koval resnični patriotizem koroških Slovencev. To je patriotizem, kakršen preveva vse delovno ljudstvo nove Jugoslavije, patriotizem, ki nima nič skupnega z buržoaznim nacionalizmom. Ureditelj FLRJ, položaj in zavest njenih narodov in nacionalnih manjšin, nudi dan za dnem več kot dovolj dokazov za to, da je v Jugoslaviji nacionalno vprašanje rešeno po stalinskih načelih. Patriotizem, ki preveva ljudstvo vseh narodov Jugoslavije, je med borbo in v povojnih le-

tih samo utrdil enotnost delovnega ljudstva Jugoslavije. Ta patriotizem pa tudi utrjuje internacionalizem delavskega razreda in delovnega ljudstva sveta. Izražen je med drugim v Titovem geslu: »Tujega nočemo, svojega ne damo«. Pod zastavo KP Jugoslavije so se narodi Jugoslavije znebili vsakega nacionalnega šovinizma. Samo iz tega se je lahko rodil naš patriotizem, patriotizem delovnih ljudi. V izjavi frakcije koroškega deželnega zbora ni tega patriotizma delovnih ljudi, ki je pogoj za mednarodno solidarnost progresivnih sil, ampak je ta izjava na liniji buržoaznega nacionalizma, kot ga izpovedujeta Avstrijska ljudska stranka in Avstrijska socialistična stranka.

Koroški Slovenci imajo prav, ko zahtevajo od demokratičnih sil Avstrije priznanje svojih demokratičnih pravic, torej tudi priznanje svoje nacionalne pravice do samoodločbe, do priključitve k FLRJ. »Proletariat ne more molče mimo za imperialistično buržoazijo posebno »neprijetnega« vprašanja o mejah države, ki sloni na nacionalnem zatiranju. Proletariat se mora boriti proti nasilnemu zadrževanju zatiranih narodov v mejah dotične države, to pa tudi pomeni boriti se za pravico do samoodločbe. Proletariat je dolžan, da zahteva svobodo politične odcepitve kolonij in narodov, ki jih zatira »njegov« narod. V nasprotnem primeru ostaja internacionalizem proletariata prazen in je samo v besedah in nista mogoča niti zaupanje niti razredna solidarnost med delavci zatirane in zatirajoče nacije...« (V. I. Lenin) Res, borba koroškega ljudstva, ki se je borilo in se bori za priključitev k Jugoslaviji, je globoko demokratična in je zato bila in bo ostala zaveznik progresivnih, demokratičnih sil v skupnem boju za ljudsko demokracijo. Zato je ta borba globoko patriotska in v njej ni

mesta za nacionalni šovinizem, zato se ta borba krepi prav v boju proti nacionalnemu šovinizmu. To dokazuje vsa dosedanja borba koroških Slovencev. V trenutku, ko bi ta borba morala doseči uspeh, so koroški Slovenci upravičeno pričakovali nasprotovanje imperialističnih sil. V tem trenutku pa so se proti njihovim demokratičnim pravicam postavili tudi deželni poslanci tiste sile, ki nikdar ne more biti zaveznik imperialističnih sil, ki je po vsej zgodovinski nujnosti lahko samo zaveznik njihovih demokratičnih teženj. Kaj bi to lahko pomenilo, če bi koroški Slovenci ne bili prekaljeni v globoko demokratični borbi, to vprašanje bi si morali zastaviti Tschöfenig in tovariši. Če bi se (in pod sedanjostjo Avstrijo se nujno bo) nadaljevalo nacionalno zatiranje koroških Slovencev, bodo tega krivi svetovni imperialisti in avstrijska buržoazija. Toda ali ne bi šoviniisti med koroškimi Slovenci krivili za to tudi avstrijsko delovno ljudstvo in skušali prevaranim Slovincem dopovedati, da delovno ljudstvo Avstrije ni njegov zaveznik, ker ni vzdržalo preizkušnje leta 1948? Teoretične napake se vselej izkažejo kot praktično škodljive. Trdno veljajo besede generalisima Stalina: »Zaveden proletariat ima svojo lastno zastavo in nima kaj iskati pod zastavo buržoazije«.

Napačen odnos do nacionalnega vprašanja pa slabi tudi borbene vrste avstrijskega proletariata in delovnega ljudstva sploh; je torej napačen ne samo s stališča revolucionarne borbe avstrijskega ljudstva proti imperializmu. Šovinistično postavljanje vprašanja koroških Slovencev odteguje v Avstriji pozornost širokih slojev »na stran vprašanj ki so skupna proletariatu in buržoaziji« (J. V. Stalin). To slabi borbenost delovnega ljudstva, to jemlje njegovi borbi dosledno demokratično vsebino. Zato je treba poudariti še enkrat Stalinove besede: »Srednje poti ni: načela zmagujejo, ne pa »spravljajo«.

mol

Grozodejstva grške monarhofašistične vlad

Radijska postaja Svobodne Grčije komentira krizo, ki je nastala v monarhofašistični vladi in omenja izjavo Sofulisa, ki je na vprašanje časnikarjev, kdo bo naslednik ubitega ministra pravosodja Ladasa, odgovoril, da bo začasno na njegovo mesto imenovan minister Rendis, dokler se ne uredi vprašanje vlade. S tem je Sofulis priznal, da je v vladi kriza. To potrjuje tudi sestanek Sofulisa in Tsaldarisa dne 5. t. m. Hkrati se trenja med populistami in liberalci zaostrojujejo, oboji pa si hočejo z zakulisnimi mahinacijami pridobiti naklonjenost šefa ameriške komisije za »pomoč« Grčiji Griswolda, da bi rešil vladno krizo v korist populistov, odnosno liberalcev. Brez dvoma pa bo imel pri sestavi vlade odločilno besedo prav Griswold, ki bo imenoval predsednika vlade in ministre, toda samo takšne, ki bodo v skladu z interesi ZDA v Grčiji.

Kakor poroča atenski radio, so blizu Aten ustrelili 24 rodoljubov, ki so bili obsojeni, ker so se udeležili decemberskih dogodkov 1944. leta.

Kakor pišejo atenski časopisi, je bila ta ustrelitev samo del odločne monarhofašistične vlade za množično streljanje zaprtih rodoljubov.

Atenski časopisi pišejo, da je začasni pravosodni minister Rendis takoj podpisal 152 smrtnih obsodb in brzojavno obvestil lokalne oblasti, naj obsodbe nemudoma izvrše. Tako so 4. maja t. l. zjutraj razen 24 ustreljenih v Atenah, izvršili smrtno obsodbo tudi nad ostalimi 128 grškimi rodoljubi, ki so bili zaprti po zaporih v Egini, Lamiji, Halkidi, Solunu, Tripolisu, Sparti in Kalamati.

Monarhofašistični minister Rendis je izdal tudi odredbo, da morajo v desetih dneh »likvidirati« 830 prošenj za pomilostitev, ki so jih na smrt obsojeni rodoljubi predložili odboru za pomilostitve.

Kakor poročajo iz Grčije, so monarhofašistične oblasti po umoru pravosodnega ministra Ladasa pričele z novimi množičnimi ustrelitvami in aretacijami demokratičnih državljanov. »United Press« poroča, da so samo 4. aprila t. l. v Grčiji ustrelili 154 oseb, ki so bili po večini boreci odporneškega gibanja, ki so jih obtožili, ker so se borili med ljud-

skim uporom med grško državljansko vojno.

Ko je govoril o tem najnovejšem zločinu grških monarhofašistov, je minister javne varnosti, ki začasno opravlja dolžnost pravosodnega ministra, cinčno izjavil, da se vlada poslužuje demokratičnih metod in ne metod totalitarnega sistema. Znano pa je, da ameriški krogi Rendisove ukrepe odločno podpirajo in odobravajo.

Tudi agencija France Presse poroča o teh množičnih ustrelitvah in dodaja, da je Rendis »priporočil«, naj do 10. maja t. l. odločijo in razsodijo nad prošnjami za pomilostitev obsojencev. Kakor poroča ta agencija, je namenjenih za ustrelitev še 830 oseb, ki so v zaporih. Predsednik monarhofašistične vlade Sofulis je pa glede teh množičnih umorov izjavil, da je vlada sklenila, da bodo ustrelili vse osebe, ki so bile obsojene na smrt.

AMERIŠKI KAPITAL ZASUŽNJUJE FRANCIJO

Glavni urednik lista »Humanite« Georges Cogniot, je v Berlinu predstavniku lista »Berliner Zeitung« govoril o političnem položaju. Posebno je omenil Marshallov načrt in njegove posledice v Franciji.

Največji del Francozov vidi sedaj te stvari popolnoma jasno. Amerikanci našo industrijo sicer počasi kupujejo, ampak gotovo. Da bi tako uničili »konkurenco«, se je Ford že vrnil v francosko industrijsko podjetje. »General Motors« se pogaja o nakupu tovarn »Citroen«. Francoska industrija letal, filmska industrija in številne druge industrije so neprestano pod pritiskom ameriških finančnih mogotcev. Položaj naših kmetov je zaradi mahinacij ameriških kapitalistov mnogo bolj ogrožen kot za časa Hitlerja. Amerikanci se ne boje samo francoske industrije, temveč tudi francoskega poljedelstva, ker imajo že sedaj resno skrb glede izvoza svojih poljedelskih proizvodov, francoski kmetje pa ne morejo več prenašati bremen poljedelskih davkov in so sestavili komiteje za zaščito kmetov. Ti komiteji se predvsem bore zoper ameriški vpliv.

SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA

NAZNANJA:

V nedeljo, dne 16. maja 1948 ob 14.30 uri priredi SPD »Drava« iz Žvabeka pri Hafnerju v Zgornji vasi igro »Scapinove zvijače«.

SPD »Bilka« iz Bilčovsa priredi na binkoštni ponedeljek, dne 17. maja 1948 ob 14.30 uri pri Knabrlnu v Velenji vasi igro »Naša kri«.

Sodelujejo pevci! Po prireditvi veselica!

V ponedeljek, dne 17. maja 1948 ob 15. uri priredi SPD »Kajuh« pri Grosu v Št. Petru na Vašinjah igro »Davk na samcer«.

VABILO

na letni občni zbor SPD »Vinko Poljanec«, ki bo na binkoštni ponedeljek, dne 17. maja 1948 ob pol 9. uri v župnišču v Škocijanu.

SPD Škocijan

JUGOZA

d o b a v i:

stroje, motorje, poljedelsko orodje ter nadomestne dele, domače izdelke in vse ostale gospodarske potrebščine.

Poslovalnica JUGOZE v Globasnici pri Šoštarju posluje vsako soboto in nedeljo dopoldan.

OBJAVA

Na binkoštni ponedeljek 17. maja 1948 ob pol 12. uri dopoldne se vrši pri Kolerju v Železni Kapli javno zborovanje Kmečke zveze za Slovensko Koroško.

Akcija za oskrbo drv (Brennholzversorgungssaktion) 1947/48 je zaključena, oziroma likvidirana z 31. marcem 1948.

Za likvidatorja je imenovan dosedanji vodja te akcije, Hans Traar, Celovec, Miesstalerstrasse 1. Eventuelne zahteve kmetov v okviru te akcije se morajo predložiti najpozneje do 28. maja 1948 na omenjeni naslov. Poznejše zahteve se ne bodo upoštevale.

Kmečka zveza
za Slovensko Koroško

Po naši zemlji

KOTMARA VES

Veliko se imamo zahvaliti našim partizanom, ki so padli v borbi proti fašizmu, v borbi za pravice našega naroda. Kot znak te naše hvaležnosti do najboljših sinov našega naroda naj bo spominska plošča, ki smo jo odkrili na našem pokopališču v četrtek, dne 6. maja 1948.

Kljub slabemu vremenu se je zbralo slovensko ljudstvo od blizu in daleč, da počasti spomin hrabrih junakov. Na slavnosti, ki je bila pri Mežnarju, je najprej govoril tovariš Egidij Bašnik, ki se je v veliki hvaležnosti spomnil naših partizanov in med drugim dejal, da se imamo ravno našim partizanom zahvaliti, da smo še danes tukaj na naši slovenski zemlji, kajti zmaga fašizma bi pomenila smrt slovenskega in vseh slovanskih narodov.

Združeni pevski zbori pod vodstvom tovariša Folteja Paulitscha iz Hodiš so zapeli borbene partizanske pesmi. Kako bi lepše počastili spomin naših borcev, kot z borbene pesmijo, s katero smo dali izraz naši borbeni volji, hoditi tisto pot, pot narodnoosvobodilne borbe, katero so nam začrtali naši partizani. S partizansko pesmijo so vse navzoče navdušili.

Svojim padlim tovarišem pa je govoril v imenu Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške tov. dr. Luka Sienčnik in med drugim dejal, da nam naše pravice kljub ogromnim žrtvam, ki jih je doživel naš narod v narodno osvobodilni borbi, še danes nočejo priznati. Ponovno nam grozijo z izselitvijo in nas gonijo preko Karavank. Isti, ki govorijo o neštetihi naših pravicah, ki jih baje uživamo, na drugi strani javno hujskajo proti nam koroškim Slovincem in nas imenujejo veleizdajalce, naše najboljšie tovariše — partizane pa roparje. Naš odgovor na vsa ta izzivanja bo nadaljevanje odločne in brezkompromisne borbe in poti, katero so hodili naši hrabri junaki, ki so žrtvovali za svobodo svojega naroda tudi svoja mlada življenja. Besede komandanta prvega koroškega bataljona, tov. Franceta Tavčmana — Lenarta, ki je pred svojo smrtjo dejal: »Ni važno, da preživim jaz, važno je, da zmagamo!« nam bodo oporoka in opomin, da se moramo tako dolgo boriti, da bomo res zmagali in dosegli naše pravice, našo popolno svobodo.

Po govoru so zapeli pevci »Pesem o svobodi« in ob koncu himno »Hej Slovani«. Z našo himno povemo vsemu svetu, da so le tam pravične meje, kjer so grobovi naših junakov — partizanov.

Vsi navzoči so nato korakali na pokopališče, kjer sta položila tov. dr. Luka

Sienčnik in tov. Anica Šporn — Vida svojim padlim tovarišem vence na skupen grob.

S proslave v Kotmari vesi je bilo odposlano pismo Britanski civilni upravi v Celovcu, v katerem je rečeno:

»Slovensko antifašistično prebivalstvo, zbrano na spominski proslavi padlim partizanom v Kotmari vesi, ponovno zahteva takojšnjo izpustitev tovariša Karla Prušnika — Gašperja iz zapor!

Ugotavljamo, da ni mogoče govoriti o svobodi in enakopravnosti koroških Slovincem, če se istočasno obsojajo in zapirajo naši voditelji in borci za svobodo!«

Ob tej priložnosti bi še omenili, da je dobil domači župnik, ki naj bi blagoslovil spominsko ploščo, preko orožniške postaje od škofijskega ordinariata iz Celovca povelje, da ne sme prisostvovati slavnosti. Slovensko prebivalstvo je ogorčeno nad takšnim ravnanjem ordinariata, ki na popolnoma nedemokratičen način odreja našemu ljudstvu svoje pravice in se s svojim nerazumevanjem za potrebe in zahteve našega ljudstva javno postavlja na stran šovinističnega hujskanja proti koroškim Slovincem.

ŠT. RUPERT PRI VELIKOVCU

V nedeljo, dne 9. maja 1948 je bila v narodni šoli v Št. Rupertu pri Velikovicu spominska svečanost, posvečena padlim partizanom, ki so žrtvovali svoja mlada življenja v borbi proti najhujšemu sovražniku človeštva — fašizmu, ki so se borili za svobodo svojega in vseh zatiranih svobodoljubnih narodov. Na tej svečanosti je govoril tov. Janko Mak, ki je v imenu Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške pozdravil vse navzoče. V svojem govoru se je spominjal padlih partizanov — najodločnejših borcev za svobodo, in med drugim dejal, da je bila partizanska borba borba vsega slovenskega naroda pod vodstvom Osvobodilne fronte, borba proti fašizmu, borba za pravice naroda. Ta borba se nadaljuje še danes, samo s to razliko, da ne držimo več puške v roki, temveč se borimo na političnem, kulturnem in gospodarskem področju za doseg najosnovnejših demokratičnih pravic slovenskega naroda na Koroškem.

Nadalje je dejal tov. Janko, da ravno tisti, ki na zunaj vpijejo o velikih svobodah in pravicah, ki jih baje uživamo koroški Slovinci, danes zaničujejo našo narodnoosvobodilno borbo, nočejo upoštevati in priznati ogromnih žrtev, ki jih je doživel naš slovenski narod za svojo osvoboditev, ravno tisti nam vsak dan kratijo naše s krvjo priborjene pravice in nam ponovno grozijo. Ob koncu

je dejal: »Na vse to pa mi odgovarjamo samo s pojačano borbo, z borbo za končno osvoboditev slovenskega naroda na Koroškem — za priključitev Slovenske Koroške k novi Titovi Jugoslaviji.«

Nato je govoril tov. dr. Luka Sienčnik, ki je v svojem govoru med drugim ostro obsodil hujskanje Wedeniga in drugih takozvanih demokratov, ki spet javno hujskajo na novo vojno, ki v svojem sovraštvu do naprednega antifašističnega slovenskega ljudstva na Koroškem grejo tako daleč, da javno obžalujejo, ker danes še ne morejo obračunati s koroškimi Slovinci in njihovo narodno predstavništvo. Osvobodilno fronto za Slovensko Koroško. Naš odgovor na te grožnje in hujskanja avstrijskih in posebno koroških šovinistov, je dejal tov. dr. Luka Sienčnik ob koncu, bo še odločnejša borba. Padli tovariši, katerih se danes na tej svečanosti še posebej spominjamo, bodo nam v zgled. Po poti, katero so oni hodili, bomo šli tudi mi in tako bomo dosegli naše pravice, našo enakopravnost in resnično svobodo.

Pevci moškega zbora iz Pliberka, ki so peli partizanske pesmi, so morali na zahtevo vseh navzočih ponoviti »Pesem o svobodi«, katera izraža našo voljo do borbe za osvoboditev slovenskega naroda na Koroškem.

Po končani slovesnosti v Narodni šoli so šli vsi navzoči na pokopališče, kjer počiva 83 padlih borcev — partizanov in katerih skupni grob krasi mogočen partizanski spomenik. Položili so na grob dva venca, pliberški pevci pa so počastili padle partizane z dvema žalostinkama.

S proslave je bilo odposlano protestno pismo Alliranemu svetu za Avstrijo na Dunaj, v katerem protestira slovensko ljudstvo proti ponovnemu ščuvanju koroških šovinistov ter zahteva od Alliranega sveta, da povzame korake, ki bi onemogočili reakcionarnim oblastem na Koroškem nadaljnjo gonjo proti koroškim Slovincem.

V pismu Britanski civilni upravi pa pravi:

»Slovensko ljudstvo, zbrano na proslavi padlih partizanov, dne 9. 5. 1948, v Velikovicu, ugotavlja, da tov. Prušnik Karl — Gašper (sekretar POOF-a), ki je bil po krivem obsojen, še vedno ni na svobodi. Izjave dr. Gruberja v Londonu, med katerimi je dejal, da predstavniki koroških Slovincem posedujejo visoka mesta, odločno zavračamo, ker ne dovoljujemo, da bi posedovali naši predstavniki in borci za svobodo tako visokih mest kot je Karlau in zaporu deželnega sodišča v Celovcu. Odločno zahte-

vamo, da se takoj izpusti na svobodo tov. Prušnik Karl — Gašper ter se prekliče njegova krivična obsodba.«

SPODNJA VESCA

Neizmerno je gorje, ki nam ga je zadal fašizem za časa njegove strahovlade. Komaj se nekoliko pozabi ena težava, že se zopet odpirajo nove rane, ki nas spominjajo na one dni, ko naš slovenski človek ni imel nobenih pravic, ko se je številno naših najboljših rojakov moralo pokoriti prisilnim ukazom in naredbam tedanjih vladodržcev. Prisilna mobilizacija je proti lastni volji naših mož in fantov mnoge poglala v vrste Hitlerjeve vojske, kjer so morali trepetati in krvaveti za zlobne nakane fašistične osvajačne blaznosti. Nešteto človeških življenj je bilo na ta način po nedolžnem žrtvovanih. Mnogo mater, očetov, bratov, sester in nevest še danes čaka na povratek svojih dragih, vendar mnogi upi bodo zaman. Vračajoči se vojni ujetniki prinesejo marsikatero tužno vest s seboj, da tega ali onega ne bo več nazaj k svojim dragim.

Tako je tudi k nam v Spodnjo vesco prispela žalostna resnica, da p. d. Goričnikovega Foltija ne bo nikdar več med nas, — ostal je za vedno v tujini. Z doma je odšel v trdni veri, da se zopet vrne, ker moral bi prevzeti očetovo poselstvo, vendar mu to ni bilo usojeno. Po končani vojni je prišel v ujetništvo, kjer ga je po nekaj mesecih zgrabila huda griza, kateri je tudi podlegel. Pokopan je v nekem romunskem mestu ob Donavi.

Pred kratkim smo se zbrali na pokopališču v Velinji vesi ob grobu njegovih staršev, da tam počastimo njegov spomin. Rajni Foltej je bil zaveden Slovence in se mnogo trudil in delal v naših organizacijah. Več let je bil predsednik našega slovenskega prosvetnega društva, kjer se je kot navdušen pevec in spretni igravec aktivno udeleževal. Moški pevski zbor našega prosvetnega društva mu je v spomin zapel žalostinko. Dragemu rajnemu hočemo ohraniti hvalen spomin, vsem zaostalim pa izrekamo iskreno sožalje.

POLANA

V nedeljo, dne 2. maja 1948 smo praznovali pri nas poroko tov. Blaža Singerja, sekretarja Kmečke zveze za Slovensko Koroško in zavedne Slovenke tov. Pavle Ojelnove. Novoporočenca sta nam znana kot zavedna in napredna koroška Slovenca, ki se odločno borita za pravice in svobodo svojega naroda.

Dolgo se je pripravljala naš tovariš in sodelavec Blaž, končno pa se ujel v zakonskih mrežah ter zapustil veseli in svobodni samski stan.

Na poroki je mlademu paru v ganljivih besedah želel tov. Schmid mnogo sreče in zadovoljstva. Temu se pridružujemo tudi mi in jima po tej poti želimo srečno in zadovoljno zakonsko življenje.

Kako so PONEMČEVALI

Po neštetihi brezuspešnih protestih na avstrijske oblasti, so koroški Slovinci leta 1922 vložili pritožbo na Zvezo narodov v Ženevi. Avstrija je sicer bila prisiljena ustanoviti posebno šolsko komisijo za Slovensko Koroško, vendar pa je ostalo tudi nadalje pri popolni brezpravnosti koroških Slovincem v šoli. Šolstvo na Slovenskem Koroškem je bilo v celoti popolnoma ponemčeno. Značilno je, da so avstrijske oblasti na Koroškem še tik pred razsulom Avstrije s strogo zaupnim odlokom št. 99/238 od dne 21. 2. 1938 smatrala za najvažnejši problem, »ali morda nemški otroci v slovenskem ozemlju zaradi slovenskega verouka ne trpe preobčutne škode.«

Dejstvo, da so nacisti po priključitvi Avstrije k Nemčiji na Koroškem v celoti prevzeli učiteljstvo in preizkušeni sistem ponemčevanja samo še močnejše zasidrali, je pač najtežja obsodba avstrijske šolske politike in pojmovanja »narodne enakopravnosti« napram koroškim Slovincem.

To potrjuje posebno tudi že omenjeno poročilo koroškega deželnega šolskega sveta zveznemu ministrstvu za pouk na Dunaju od septembra 1946, ki pravi med drugim: »Približno od leta 1890

dalje se je vodila v jezikovno mešanem ozemlju politika narodne mržnje. Žal so se pustili zlorabljati v ta namen posebno čestokrat učitelji. Že v učiteljsku so jih nacionalistična združenja vzgajala v tem duhu nestrpnosti do Slovincem. Djaki iz slovenskega ozemlja so živeli pod takšnim pritiskom, da se niso upali priznati slovenščine kot svojega materinega jezika. Vsled tega so tudi prijave za slovenski jezikovni tečaj stalno padale, tako da se je med prvo svetovno vojno sploh opustil.«

Vprašanje slovenskega učiteljskega in slovenskega inteligenčnega naraščaja

S sistematičnim izrivanjem slovenskega jezika iz vsega šolstva so avstrijske šolske oblasti na Koroškem onemogočale istočasno tudi šolanje slovenskega inteligenčnega in prav posebno še učiteljskega naraščaja. Že v stari Avstriji niso upoštevali na celovškem učiteljsku slovenskega jezika in odklanjali sprejem slovenskih dijakov z izgovorom, da je za slovenščino in slovenske učiteljske dovoli možnosti za izobrazbo v Ljubljani in Mariboru. Mladim slovenskim učiteljem iz teh učiteljskih pa so po končanih izpitih odrekli službo na Koroškem.

Še večje nasilje pa je zavladalo nad slovenskim učiteljstvom po razpadu Avstro-Ogrske in prvi avstrijski republiki. Koroški deželni šolski svet je vsem slovenskim učiteljem sploh odklonil službo, kljub temu da so bili rojeni Korošci. Tako jih je bilo 52 prisiljenih zapustiti kot emigranti Slovensko Koroško in iskati službo v Jugoslaviji. Trije še ostali dolga leta niso dobili službe, nato pa v popolnoma nemških krajih.

V avstrijski republiki je vladalo velenišvo s svojim nasiljem na Koroškem tako temeljito, da za vzgojo slovenskega učiteljskega naraščaja sploh ni več puščalo možnosti. Že omenjeni Th. Veiter pravi v svoji citirani knjigi o tem vprašanju: »Slovenski učiteljski naraščaj je seveda popolnoma manjkal, ker je bil uveden na celovškem učiteljsku neke vrste »numerus clausus« za slovenske dijake, to se pravi, sprejemali so se v zavod samo takšni slovenski dijaki, o katerih se je s sigurnostjo računalo, da bodo do izstopa iz zavoda zatajili svojo narodnost.« (str. 70.) Samo ob upoštevanju te metode je razumljivo, da po manjkanju slovenskih učiteljev kratko malo onemogoča ureditev šolstva, ki bi odgovarjalo upravičenim zahtevam koroških Slovincem.

Isto metodo zaviranja nastanka slovenske inteligence ugotavljamo tudi na vseh drugih koroških šolah.

Slovenski mladini je bil v preteklo-

sti in je tudi v današnjem avstrijskem šolskem sistemu na Koroškem dostop v inteligenčne poklice praktično onemogočen.

Ako še upoštevamo, da je bila uporaba slovenskega maternega jezika celo v katoliških škofijskih internatih za srednješolce v Celovcu pod kaznijo takojšnje izključitve gojencev prepovedana, je slika nasilja nad slovensko mladino na Koroškem popolna.

Vse to nasilje pa služi cilju avstrijskih nemških imperialistov pod izgovorom, da »ni slovenskih učiteljev, profesorjev, duhovnikov, uradnikov itd.« tudi še nadalje nasilno odrekli koroškim Slovincem najosnovnejše demokratične pravice.

Pouk slovenščine in slovenske učne knjige

Kakor dostop slovenske mladine v srednje šole, tako načrtno se je zatiral in izločeval tudi slovenski jezik v teh šolah. Že takoj v avstrijski republiki se je reducirala pouk slovenskega jezika na celovškem učiteljsku na »mešen minimum. Istotako je bil uradno odpravljen obvezni pouk slovenščine za Slovence na gimnaziji. Skrčili so jo na prostovoljni dveurni učni čas ob večerih. V drugih šolah se po letu 1920 slovenščina sploh ni upoštevala več.

(Dalje)

OB 72. OBLETNICI ROJSTVA

IVANA CANKARJA

Naši izobraženci in pisatelji 19. stoletja so bili kmečki otroci, večinoma iz premožnejše vaške plasti, ki je mogla pošiljati svoje sinove v mestne šole in v tujino. Stroški za vzdrževanje in izobraževanje niso bili majhni, saj je bilo v interesu vladajoče avstrijske gospode, ovrati dotok neplemiškega prebivalstva v inteligenčne poklice. Naš premožni kmet ni mogel brez gospodarskih pretresov in težav pomagati svojim otrokom do večjega kosa kruha. To stisko slovenskega kmečkega sloja je znala izrabiti cerkevna hierarhija in razne meščanske »dobrodnele« ustanove, ki so kupovale duše in vedele, da si bodo med kmečkimi sinovi našle zvestih pomočnikov, ako jih bodo gmotno priklenile nase. Tista kmečka mladina pa, ki si je hotela očuvati neodvisnost in svobodo prepričanja, se je morala otepati z velikanskimi težavami in se je mnogokrat v resnici borila za obstanek. Taka svobodoljubna fantazija bila n. pr. Levstik in Jurčič, ki sta bila otroka vaških proletarcev. Da so se v tej borbi za vsakdanji kruh in streho nad glavo mnogi prodali reakcionarjem in meščanskemu razredu za skledo leče ali propadali, je samo po sebi razumljivo, vendar žalostno in neopravičljivo dejstvo. Mnogi kmečki otroci, ki so izgubili stik s kmečkim ljudstvom in vasio, so ideološko podprli meščanstvo, ki je bilo v tej dobi še kolikor toliko napredno.

Ko se je proti koncu stoletja z razvojem kapitalizma in meščanskega razreda začel v Sloveniji porajati proletarijat, je bilo stališče meščanstva in reakcionarnih krogov že težje. Proletarskim sinovom je postajala skleda leče odvratno vabilo, za kosilo in posteljo niso prodajali svojega prepričanja in razreda. Dasi so bile njihove gmotne razmere težje kakor pri prejšnjih rodovih, je postajala njihova borba za kruh in svobodo žilavejša in brezkompromisna. Med te študente je spadal tudi Ivan Cankar.

»Godilo se mi je nad vse slabo, večkrat sem bil lačen nego sit; kakor se pač godi študentu iz delavske družine.« Toda zavesti, da je sin delavca — proletarca, še ni imel, za družbeno dogajanje se ni zanimal. Sam pravi, da se ni menil za »politiko«. Kajti politika je tedaj pomenila bodočim izobražencem umazano slogaštvo, ki se je smrdeče valilo po slovenski zemlji, gabilo se jim je podkupovanje in nesramno barantanje za poslanska mesta, gnusil se jim je nesamozavestni malomeščanski liberalizem. O socializmu niso vedeli nič, čuli so samo, da socialiste preganjajo, policija in sodnija. Ta nevednost je bila posledica in zapoved tedanje prosvetne politike, saj je bil študent natlačen z ne-

potrebnim in obilnim »znanjem«, o svetu, življenju in ustroju družbe, v kateri je živel, pa ni vedel nič. Tako mu je bilo neznano družbeno dogajanje, da je Cankar priznal: »Stvari, ki bi jih bister kmet z lahkoto razumel, sem moral brati po dvakrat, da so mi bile vsaj za silo jasne. Toliko sem na vse zadnje občutil, da nekaj na svetu ni v redu.«

Toda Cankar ni bil zamen otrok najsiromašnejše ulice na Vrhniki, ni bil zamen sin proletarskih staršev, očeta krojača, ki je delal po hišah in potoval od vasi do vasi s šivanko in sukancem, in matere bajtarske hčere, katere družina se je sproletarizirala. V hiši je bilo z Ivanom vred še osem otrok; že v detinstvu je poznal krivico, zlobo in trdoto v življenju, kar je opisoval v mnogih svojih novelah in črticah. Zgodaj je dozorel, postal zaradi svoje narave in razmer v okolici upornik, uprl se je v šoli in zakristiji, ki sta predstavljali zanj prvo oblastnijo. Pozneje se je uprl meščanski družbi in kulturi. Toda tedanja meščanska kulturna politika je šla za tem, da je odvrčala pozornost mladine od političnih vprašanj, zapeljevala je mladino od družbene problematike v literaturo, v lepo umetnost, v umetnost zaradi umetnosti. Lagali so razni filozofi in teoretiki, da umetnost stremi za lepoto, za vzvišeno lepoto, da sta resnica in pravica popolnoma nekaj drugega itd. Ustvarjali so umetno nasprotje med lepoto in pravico. Tudi Cankar in mladi pesniki moderne so se dali za trenutek zapeljati. Zavedli so jih v slepo smer, kazali so jim nadčloveka Nietzscheja, slepili so jih z dekadentno in simbolično umetnostjo. Zato je ta mladina živela »v znamenju literature, literarnih bojev in preprirov.«

Res je bil to tudi »beg iz puste vsakdanjosti« in »izraz zadovoljnosti« z gnilo in ogabno liberalno politiko, ki je razširjala smrad zastarelega močvirja. Toda rešitve iz te zagate ni bilo ne v umetnosti, ne v osebni upornosti, ki je sama sebi namen. Upor posameznika ni ploviti upor, ker vodi v skrajno precenjevanje osebnosti — v anarhizem. In Cankar je prispel tudi do tja s »Knjigo za lahkomišelnice ljudi«. Od tu pa ni bilo nobenega izhoda. Vztrajati v tej skrajnosti je pomenilo zapreti se v kristalen grad neke navidezne umetnosti, ločiti se od resničnega življenja in polagoma izgubljati stik s svojim narodom in družbeno stvarnostjo.

Cankarju je bilo iskanje olajšano. Bil je proletarskega rodu, kritičen in uporen človek, živel je v velemestu, v sredini sistema, ki je tedaj zavladal tudi slovenskemu ljudstvu. Živel je v »ogromni delavnici«, trdnjavi socializma, domu

jetike in ubožstva, — v dunajskem predmestju. Vse to ga je sililo k premišljevanju, zbiral je doživljaje in izkustva kot umetnik in človek, odkril je krivičnost družbenega »reda«. Sistem, ki je dodelil vse bogastvo zemlje in vse sadove človeškega uma kapitalu brez imena in mu zasužnjil človeštvo, je bil krivec nereda in obupnega stanja med delovnim ljudstvom. To spoznanje je bilo velevažno, a vendar še premalo. Temu sistemu se je moral Cankar upreti ne samo čustveno, temveč tudi razumsko. Najti je moral tudi sredstvo borbe proti krivičnemu sistemu. Kajti vse premalo je spoznanje, da je sistem krivičen in minljiv. Potrebnejše je bilo spoznanje, da se da sistem uničiti, važnejše je bilo najti sredstvo,

kako bo človeštvo ta sistem uničilo.

In to je Cankar spoznal na Dunaju. Videl je stvarnost: proletarijat, ponosen in samozavesten, verujoč vase in prihodnost. Spoznal je organizacijo delavskega razreda in njeno znanstveno osnovo: dela znanstvenega socializma, Marksa in Engelsa. Priznal je, da socialistična organizacija brani tudi interese slovenskega delovnega inteligenta in da bo vsemu slovenskemu ljudstvu zagotovila lepšo bodočnost. Postal je član socialistične stranke in kandidiral pri volitvah, govoril na delavskih zborovanjih, predaval po delavskih društvih, posebno v Trstu, pisal v socialistične liste in dal svojemu leposlovnemu delu socialistično misel. Prvi je v slovenski književnosti umetniško upodobil socialistične zahteve, formuliral problem slovenskega ljudstva in slovenske kulture ter že pred vojno jasno in nedvomno očrtal razvoj slovenskega narodnega vprašanja v bližnji bodočnosti.

NA ŽIVILSKÉ NAKAZNICE 40. DODELITVENE PERIODE DOBIMO ŠE NASLEDNJA ŽIVILA:

Dobi se:	k r u h			m a s t			p s e n i c n a m o k l a		M a g g l e v i p r o d u k t i	k i l o
	500 g	1000 g	2000 g	100 g	150 g	300 g	450 g	750 g		
1 Normalni oskrb. nad 18 let	23	10, 11, 22				14		12	20	21
2 Mladina od 12—18 let	23	10, 11, 22				14		12	20	21
3 Otroci od 6—12 let		10, 22				14		12	20	21
4 Otroci od 3—6 let					14			12	20	21
5 Otroci do 3 let				14				12	20	21
6 Delni samooskrb. z maslom nad 18 let	123	110, 111, 122						112	120	121
7 Mladina od 12—18 let	123	110, 111, 122						112	120	121
8 Otroci od 6—12 let		110, 122						112	120	121
9 Otroci od 3—6 let								112	120	121
10 Otroci do 3 let							112		120	121
11 Delni samooskrb. z mesom in maslo nad 18 let	223	210, 211, 222						212	220	221
12 Mladina od 12—18 let	223	210, 211, 222						212	220	221
13 Otroci od 6—12 let		210, 222						212	220	221
14 Otroci od 3—6 let								212	220	221
15 Otroci do 3 let							212		220	221
16 Delni oskrb. z maslom, mesom in maslo nad 18 let	323	310, 311, 322						312		321
17 Mladina od 12—18 let	323	310, 311, 322						312		321
18 Otroci od 6—12 let		310, 322						312		321
19 Otroci od 3—6 let								312		321
20 Otroci do 3 let							312			321
26 Krusna nak. za samooskrb.	413	411	414					412		
28 Dodatna nakazn. za delavce	610									
29 Dodatna nakaznica za teške delavce		723								
30 Dodatna nakaznica za težake		323								

Poleg tega še dobimo: 500 gramov graha na odrezek 611 A, 1000 gramov graha na odrezke 711 S in 811 Sst. Na odrezek 13 E pa dobimo 200 gramov mesa.

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

FRANCE BEVK

Saj tudi niso bile. Zemlja, ki jim jo je Bog odmeril v svoji previdnosti. Jezik, s katerim se bratsko sporazumevajo. Kri, ki se jim pretaka po žilah, in ki je niso prejeli, da bi jo po nepotrebnem zapravljali... In vse, kar je govoril že otrokom v svojem vrtu, le z drugačnimi besedami... Še vsaka ptica je dobila svoj glas in nikomur ne pride na misel, da bi zahteval od slava, naj žvižga po kosje. »Čemu tedaj to zahtevajo od nas, ki smo ljudje, ustvarjeni po božji podobi?«

Beseda se mu je za trenutek zataknila. Ne iz strahu, zakaj v tem trenutku se ničesar ni bal, ampak od ganjenosti. Naglo se je zbral. »Kaj bi storili, ako bi zahtevali od vas, da zapustite svojo rodno zemljo?« Vprašanje je bilo vrženo kot kamen, da so se ljudje zdrznili. Nastal je trenutek učinkovitega premolka, med katerim se nihče ni upal dihati. Kaj bi storili? Ali ne bi šli iskat pravice? Oči so živo pritrjevale. »In če bi pravico našli slepo, kaj potem?« Nov premolk, med katerim je šla drhtavica po ljudeh. Poznal jih je, vedel je za njihovo povezanost s siromašno zemljo. S kakšno množino krvi so jo odkupili! »Kaj bi

storili? Ali bi kot mevrže klonili glave in z malho in palico kot berači odšli po svetu? Ne. Sami bi si vzeli pravico.« Jezus, Jezus, kaj govori? Čutil je omotico v glavi, glas mu je votlo bobnel v ušesih. Obrazi so se čudili, a niso ugovarjali. Besede niso kopnele kot južni sneg na mokrih tleh. »Ali se ne bi s pestmi postavili v bran in ne bi dali zemlje, ki ste jo prejeli od svojih dedov in jo hočete ohraniti svojim sinovom in vnukom?«

Odgovarjal mu je jek pod obokom... Njegov govor je bil rahlo pobarvan od narečja, da so tudi najpreprostejši lahko razumeli, vendar se je zmiral trudil, da je govoril v lepem jeziku. Besede so bile izbrane, stavki krepki. To je delal iz prerojenega čuta za lepe oblike, iz spoštovanja do božje besede, a še posebej iz tople ljubezni do materinščine. Vse te dni, ko je bil jezik preganjan, izrinjen iz cerkve in je smel ostati le še v družinah, mu je posebno prirasel k srcu. Trudil se je, da bi mu pel in da bi dal ljudem živo občutiti njegovo lepoto. Kakor da bi jih s tem opozarjal: Glejte, kaj boste izgubili! Čujte, kako lepo zve-

ni, kako poje od srca do srca, kako odmeva od duše do duše! Varujte to dediščino! Ne dajte si je vzeti. Zdaj mu jezik ni bil le sredstvo, da z njim oznanja Kristusov nauk, bil mu je pesem, katere melodijo uživa s polnim srcem ne glede na vsebino. Bilo mu je, kakor da plava na perutih svojih besed, zanašalo ga je kakor list v vetru. Le kdaj pa kdaj se je za hip zmedel, pogledal po obrazih, zopet mu je dalo moči, dvignil je glas.

»Kaj boste storili zdaj, ko vam hočejo vzeti jezik? Ali boste znali braniti dediščino svojih očetov? Ali boste vdanost klonili glave in zalajali, ko ne znate drugega jezika?«

Boj, ki ga je doživel in iz katerega je potokeval govor, je dal vsaki besedi posebno moč in strast, da so dobile sijaj vročega, plamtečega ognja. Z vsakim trenutkom bolj je čutil, kako mu srca pritrjujejo prav do cerkvenih vrat. V marsikaterem očesu so se zalesketale solze. A to niso bile solze kot ob zadnji pridigi, potekale so iz drugega vira. Ali so občutili, kako tesno je povezan jezik z njihovo usodo? Če jim je bil kdaj prej tako govoril, bi se bili čudili, ne bi bili razumeli. Danes ta dan jim je govoril iz srca, njihove duše so bile pripravljene ko izorane njive. Bilo je morda prvič po dolgih stoletjih, da so bili zreli za take besede. Še njemu, Čedermacu, bi nikoli prej tako vroče ne bile padale v srce...

Obhajala ga je utrujenost, polasčala se ga je nova omotica, moral je zaključiti.

»Dragi duhovljani! Morda vam danes zadnjič govorim s tega mesta,« se mu je zatresel glas. »Morda, pravim. V tem hramu bo morda za dolgo utihnila molitev v vašem jeziku. Jezus je bil zapodil kupce iz templja, a danes so kupci zapodili Jezusa. Težko mi je to povedati, srce se mi krči, a zamolčati vam ne smem več. Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti, ne pretrgajte vezi z Bogom! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne! Pride dan, ko ga bo usoda zopet poveljala. Pride, zakaj Bog je pravičen, le v njega lahko zaupamo. Tisti, ki so bili ponižani, bodo povišani... Toda božje pravice in dobrote bodo deležni le tisti, ki so si znali ohraniti, kar so prejeli iz božjih rok. Ostali pa bodo zaznamovani kot hudodelci, vzeti jim bo dušni mir in zemski blagor, preklinjali jih bodo otroci in vnukovi vnuki, amen!«

Pokleknil je, cerkev je zašumela... (Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Glavni urednik: Dr. Franc Zwitter; odgovorni urednik: Franc Ogris, oba Celovec, Salmstraße 6, uprava: Celovec, Völkermarkter Straße 21. Dopolni se naj pošljajo na naslov: Celovec (Klagenfurt), Postamt 1., Postschloßbach 272. Tiska: »Kärntner Volkverlag G. m. b. H.«, Klagenfurt, 10.-Oktober-Straße 7.